

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
завідувача кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин
_____ Бочарова Ю.Г.
« _____ » _____ 2019 року

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»
спеціальності 051 «Економіка»

на тему: **ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

Виконала   ІІ курсу   групи ЕК-18м
здобувач
вищої освіти   Полєвська Анна Андріївна

Керівник: доцент, д.е.н. Бочарова Ю.Г.

_____
(підпис)

Рецензент:

_____
_____
_____

_____
(підпис)

Засвідчую, що у дипломній роботі
немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань
Здобувач вищої освіти _____
(підпис)

Кривий Ріг
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І
ТОРГІВЛІ
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

економіки та міжнародних
економічних відносин

_____ Ю.Г.Бочарова
«___» _____ 2019 року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Полевської Анни Андріївни

1. Тема роботи: «Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України»

Керівник роботи: д.е.н., доцент Бочарова Ю.Г.

Затверджені: наказом в.о. ректора ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського від 21.06.2019 р. № 176-с.

2. Строк подання студентом роботи 03.12.2019 р.

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі і нормативні акти України, монографії, наукові статті, автореферати дисертацій, тези доповідей на наукові конференції, навчальна і методична література, офіційна статистика міжнародних організацій та Державної служби статистики України.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні засади оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств.

РОЗДІЛ 2. Аналіз та оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України.

РОЗДІЛ 3. Стратегічні напрями, проблеми та перспективи підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): таблиці, рисунки, схеми

6. Дата видачі завдання _____._____.2019 р.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали, посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
-	-	-	-

8. Календарний план

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Підготовка розділу 1	до 07.10.2019 р.	
2.	Підготовка розділу 2	до 11.11.2019 р.	
3.	Підготовка розділу 3	до 02.12.2019 р.	
4.	Подання на кафедру завершеної роботи	03.12.2019 р.	
5.	Отримання відгуку від керівника	до 03.12.2019 р.	
6.	Отримання зовнішньої рецензії	до 03.12.2019р.	
7.	Проходження перевірки на академічний плагіат і нормо контролю дипломної роботи	до 09.12.2019 р.	
8.	Підготовка студента до захисту в ЕК	09.12.2019-13.12.2019 р.	

Здобувач вищої освіти _____ Полевська А.А.

Керівник роботи _____ Бочарова Ю.Г.

РЕФЕРАТ

Сторінок	Рисунків	Таблиць	Додатків
55	3	11	1

Об'єкт дослідження: процеси оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств.

Ціль: всебічне дослідження методів та показників оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств, визначення актуального рівня ефективності інноваційної діяльності України.

Методи: загальнонаукові методи дослідження: індукції та дедукції, аналізу та синтезу, спеціальні методи дослідження: горизонтально-вертикальний аналіз, економіко статистичні та економіко-математичні методи.

Результати:

- визначено сутність поняття інноваційна діяльність;
- визначено сутність та алгоритм процесу оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств;
- запропоновано макроекономічний підхід до оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств;
- визначено стан та рівень ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України;
- визначено проблеми та перспективи підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств України;
- визначено стратегічні напрями підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, оцінка ефективності інноваційної діяльності, промислові підприємства; стратегічні напрями, підвищення ефективності.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні засади оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств.	8
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. Аналіз та оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України	22
Висновки до розділу 2	35
РОЗДІЛ 3. Стратегічні напрями, проблеми та перспективи підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України.	37
Висновки до розділу 3	44
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку підприємництва та господарських відносин інноваційна діяльність виступає ключовим показником та умовою забезпечення та підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. За таких умов ефективне управління інноваційною діяльністю підприємства є однією із передумов ефективного його функціонування в умовах інноваційної конкуренції. Ефективне управління інноваційної діяльності не може бути реалізоване без розуміння сучасного стану та рівня ефективності інноваційної діяльності підприємства, а отже її оцінки ефективності інноваційної діяльності. Беручи до уваги все зазначене вище тема дипломної роботи є актуальною та своєчасною.

Питанням оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств, у т.ч. промислових присвячені дослідження Бочарової Ю.Г., Бабчинської О. І., Глухової С. В., Гвоздю С. Ю., Радіонової Я. В., Солодовник Л. М., Черепа А. В., Чорної М. В. та ін.

Вивчення зазначених праць дає змогу зробити висновок, що розробка підходів до оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств є актуальним завданням, але поки що здійснюється фрагментарно. Це не дозволяє сформувати та реалізувати ефективний інноваційний розвиток національної економіки.

Метою роботи є всебічне дослідження методів та показників оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств, визначення актуального рівня ефективності інноваційної діяльності України.

Для досягнення поставленої мети поставлено такі завдання:

- дослідити теоретико-методичні засади оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств;
- провести аналіз та оцінку ефективності інноваційної діяльності

промислових підприємств України;

- визначити стратегічні напрями, проблеми та перспективи підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України.

Об'єктом дослідження є процеси оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні рекомендації щодо оцінки та підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств.

Для розв'язання визначених завдань та досягнення мети застосовано комплекс взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: загальнонаукові методи дослідження: індукції та дедукції, аналізу та синтезу, спеціальні методи дослідження: горизонтально-вертикальний аналіз, економіко статистичні та економіко-математичні методи.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти України, монографії, наукові статті, автореферати дисертацій, тези доповідей на наукові конференції, навчальна і методична література, офіційна статистика міжнародних організацій та Державної служби статистики України.

Кваліфікаційна магістерська робота складається із змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Обсяг основної частини роботи складає 40 сторінку пояснювальної записки. Робота містить 11 таблиць, 3 рисунки та 1 додаток. В процесі виконання магістерської роботи використано 40 джерел літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Неможливо визначитися із методикою та показниками оцінки інноваційної діяльності без розуміння сутності цього процесу та поняття «інновація».

Незважаючи на те, що сьогодні тема інновацій є досить популярною як серед науковців, так і серед практиків – «важливість інноваційної діяльності для підприємств підтверджується даними опитування 1757 керівників з двадцяти п'яти країн, яке проводилося компанією Price Water Coopers»[28, с. 331], інновації та інноваційна діяльність розглядаються як ключовий фактор конкурентоспроможності, на сьогоднішній день не існує загальноприйнятого підходу до розуміння сутності ані терміну «інновації», ані терміну «інноваційна діяльність».

До схожих висновків приходять й Ячменьова В. М., Вольська Г. К., стверджуючи, що «...для релевантного та комплексного оцінювання інноваційності діяльності підприємства необхідно врахувати всі її структурні елементи, тобто характеристики, які відображають сутність цієї категорії» [26, С. 297].

Контент-аналіз роботи [18] дозволяє визначити два найбільш розповсюджених підходи до розуміння сутності поняття «Інновації»: динамічний (процес, який призводить до змін у різних сферах суспільного життя) та статичний (результат інноваційного процесу) [18, С. 6]. При цьому, як зазначає Бочарова Ю.Г., сьогодні не тільки не існує загальноприйнятого підходу до розуміння сутності поняття «інновацій», але й загальноприйнятого підходу до їх диференціації – «найбільш розповсюдженими підходами до класифікації інновацій є їх поділ на технологічні (продуктові та процесові) та нетехнологічні (маркетингові та

організаційні), радикальні та інкрементальні, відкриті та закриті» [18, С. 9]. У дослідженні [18] також переконливо доводиться, що для забезпечення ефективного та довгостроково ефекту від інноваційної діяльності підприємству важливо не лише спеціалізуватися на технологічних інноваціях, але й забезпечувати розвиток нетехнологічних інновацій, оскільки поєднання технологічних інновацій та нетехнологічних, відкритих та закритих інновацій, інкрементальних та радикальних забезпечує створення синергетичного ефекту.

Аналогічна ситуація із поняттям «інноваційна діяльність».

Так, Закон України «Про інноваційну діяльність» [14] визначає інноваційну діяльність як діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Відповідно до ДСТУ ГОСТ 31279:2005 «Інноваційна діяльність», «інноваційна діяльність – діяльність, яка забезпечує створення та реалізацію інновацій» [16, с. 2].

Ячменьова В. М., Вольська Г. К. переконані, що інноваційна діяльність підприємства представляє собою «...якісну характеристику здатності підприємства до розробки та впровадження нових ідей, а також трансферу таких ідей ззовні; внутрішньоорганізовані процеси перебудови за критеріями технологічності, наукоємності, динамічності, що забезпечує надійність роботи його систем і підсистем, не суперечить гуманізації та соціалізації суспільства, підвищує ринкову цінність підприємства на перспективу та не порушує екологічної рівноваги з навколишнім середовищем» [26, С.297].

Панич С.П. розуміє інноваційну діяльність як «...діяльність, орієнтована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і обумовлена випуском на ринок нових конкурентоспроможних товарів та послуг. Вона спрямована на створення необхідних ринків продуктів, технологій або послуг і здійснюється в

тісному взаємозв'язку із середовищем: її спрямованість, темпи, цілі залежать від соціально-економічного середовища, у якому функціонує та розвивається» [15, с. 619].

Відповідно до Господарського кодексу України, інноваційна діяльність – це «діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя» [28].

Бочарова Ю.Г. робить висновок, що інноваційна діяльність – це «...особливий вид діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаний із генерацією ідей та/або із їх трансформацією у інновації, та/або із дифузією інновацій» [18, С. 15].

Бабчинська О. І., «Інноваційну діяльність підприємства можна тлумачити як діяльність, що передбачає планування, організацію, керівництво, мотивацію та контроль щодо об'єкта управління шляхом розробки та застосування системи стратегій (обраних залежно від інноваційного потенціалу підприємства і факторів впливу зовнішнього середовища), спрямовану на досягнення поставленої перед підприємством мети» [5, С. 88]

Контент-аналіз робіт [] дозволяє стверджувати, що підходи до розуміння сутності поняття «інноваційна діяльність» змінюються, перш за все, в залежності від об'єкта аналізу (підприємство, галузь, національна економіка або країна в цілому); мети дослідження; підходу до розуміння сутності поняття «інновація» (може розумітися як процес, як результат певної діяльності).

Таким чином, інноваційна діяльність підприємства – процес, спрямований на розробку, запровадження, використання та комерціалізацію інновацій на підприємстві.

Як резюмується у дослідженнях [18, 36], на інтенсивність та ефективність інноваційної діяльності підприємств впливають такі групи факторів:

- фінансові обмеження;
- кон'юнктурні або ринкові обмеження;
- організаційні обмеження;
- інформаційні обмеження.

Відсутність єдності підходів до розуміння сутності поняття «інноваційна діяльність» закономірно обумовлює відсутність загальноприйнятого підходу до розуміння сутності поняття «Оцінка ефективності інноваційної діяльності», відсутність єдиної методики та системи показників оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Бабчинська О. І. переконана, що «Під оцінкою ефективності інноваційної діяльності необхідно розуміти функцію управління, спрямовану на вивчення стану, тенденцій розвитку, об'єктивну оцінку результатів інноваційної діяльності та розробку на цій основі рекомендацій щодо подальшого підвищення рівня її ефективності» [5, С. 88].

Сенів Б.Г. приходять до висновку, що «Оцінка ефективності інноваційної діяльності є однією з найважливіших спеціальних функцій управління інноваційною діяльністю підприємства» [2, С. 71]. Під ефективністю інноваційної діяльності підприємства Сенів Б.Г. пропонує розуміти «...таку її характеристику, яка відображає результативність і розкриває міру повноти та якості досягнення поставлених цілей за допомогою системи показників» [2, С.71].

Таким чином, оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства – процедура встановлення ступеня або рівня результативності інноваційної діяльності, яка визначається шляхом зіставлення результатів від інноваційної діяльності та витрат, які були понесені підприємством під час її здійснення, а також внеском

інноваційної діяльності у спроможністю підприємством досягнути своїх основних цілей.

Аналіз джерел [1, 5, 10, 18] дозволяє стверджувати, що у цілому процес оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства складається із наступних трьох етапів:

1. Підготовчий етап.
2. Виконавчий етап.
3. Етап рішень.

На підготовчому етапі здійснюється добір інформаційних джерел, факт орографічної інформації, необхідної для оцінки ефективності інноваційної діяльності; визначаються показники за допомогою яких буде проводитися дослідження, їх критеріальні значення та нормативні тенденції.

На виконавчому етапі безпосередньо відбувається процес оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства.

На етапі рішень – приймаються рішення щодо інтегральної оцінки або характеристики інноваційної діяльності підприємства, стратегічних напрямів її подальшого забезпечення, реалізації та розвитку.

Важливе значення на виконавчому етапі оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства має визначення ефекту від інноваційної діяльності та витрат на отримання зазначеного ефекту.

Сидорчук І.П. стверджує, що «Ефект в інноваційній діяльності – це кінцевий результат впроваджувальної діяльності в одному з економічних вимірах – матеріальному або грошовому, який може бути виражений через підвищення якості продукції; скорочення часу виробництва та обігу; вивільнення ресурсів тощо» [1, с. 128], а під ефективністю «Під ефективністю слід розуміти здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат» [1, с. 128].

Аналіз робіт [1, 5, 23, 25] дозволяє стверджувати, що інноваційна діяльність підприємств пов'язана із бажанням отримати ними чотири групи ефектів: ресурсний, економічний, екологічний, соціальний та технологічний.

Так, технічний ефект пов'язаний із технічними удосконаленнями на підприємстві. Економічний – із підвищенням ефективності використання обмежених ресурсів. Ресурсний – появою нових ресурсів, що беруть участь у процесі виробництва, на підприємстві. Соціальний – підвищенням рівня добробуту громадян, шляхом надання можливості доступу до більш якісних та дешевих товарів, підвищення доходів за рахунок підвищення заробітних плат тощо. Екологічний – зменшенням шкідливого впливу підприємницької діяльності на екологічну ситуацію у певній локації.

Князева О.А., Петрашевська А.Д., Дем'янчук М.А. звертають увагу на взаємозв'язок між усіма видами ефектів від інноваційної діяльності (рис.1.1).

Рисунок 1.1 - Схема взаємозв'язку складових сумарного ефекту від впровадження проекту інноваційного розвитку підприємства зв'язку [25]

Кожний із зазначених ефектів характеризується своєю системою показників, наприклад, економічний ефект - частка доходів від НДДКР в загальних доходах підприємства; рентабельність реалізованої інноваційної продукції; екологічний - зменшення кількості відходів виробництва; зниження сум штрафів за порушення екологічного законодавства та нормативних документів

Сидорчук І.П. переконана, що домінантним серед ефектів інноваційної діяльності є саме економічний ефект, який знаходить прояв у підвищенні ефективності роботи підприємства, ефективності використання ресурсів, нарощенні прибутку, більш ефективному використанні виробничих потужностей – більш ефективна система завантаження виробничих потужностей тощо.

У цілому, Сидорчук І.П. пропонує оцінювати ефект від інноваційної діяльності за допомогою формули 1.1.

$$E_m = \sum_T (P_m - Z_m) a_r \quad (1.1)$$

де E_m – економічний ефект інноваційної діяльності за розрахунковий період;

P_m – вартісна оцінка результатів інноваційної діяльності за розрахунковий період;

Z_m – вартісна оцінка затрат на інноваційну діяльність за розрахунковий період;

a_r – коефіцієнт дисконтування [1, С. 128].

При цьому Сидорчук І.П., апелюючи до досліджень М.В. Чорної та С.В. Глухової, звертає у вагу на те, що оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства має передбачати урахування тривалості та стадії життєвого циклу інновації, виділяє у зв'язку із цим коротко-, середньо- та довгострокові критерії ефективності інноваційної діяльності підприємства. Гвоздю С.Ю. пропонує оцінювати ефективність інноваційної діяльності підприємств на основі коефіцієнту фактичної результативності роботи підприємства, який розраховується як сумарні витрати на закінчені роботи,

що прийняті (рекомендовані) до освоєння в серійному виробництві, поділені на фактичні витрати на НДДКР за і-й рік за мінусом незавершене виробництво на початок (кінець) періоду, що аналізується [12, С. 236].

Лихолет С. І. пропонує оцінювати ефективність інноваційної діяльності підприємств на основі аналізу їх коефіцієнтів винахідницької активності, коефіцієнту самозабезпеченості власними винаходами, коефіцієнту залежності від іноземних винаходів [22].

Б. Янченко у своїй роботі [3] пропонує цілу низку показників, які дозволяють оцінити ефективність інноваційної діяльності, умовно поділяючи їх на:

1) основні: частка продукції з підвищеними споживчими властивостями у валовій продукції; ступінь механізації та автоматизації виконуваних робіт; рівень соціальної спрямованості розроблених та впроваджених інновацій; окупність додаткових витрат, пов'язаних зі створенням та освоєнням нововведень тощо

2) альтернативні: скорочення забруднення навколишнього середовища, соціальні наслідки науково-технічного прогресу, показники природно-екологічної та еколого-економічної ефективності тощо [3, С. 29]

Черешнюк О. М. акцентує увагу на інформаційному забезпеченні оцінки інноваційної діяльності підприємств, стверджуючи, що у якості інформаційної бази дослідження можуть використовуватися дані спеціальних спостережень, статистичні дані, облікові реєстри, фінансову та поточну звітність. [6, С.220]

Ячменьова В. М., Вольська Г. К. переконані, що «оцінювання інноваційності діяльності підприємства повинно враховувати групи показників, що характеризують, по-перше, інноваційний потенціал підприємства, по-друге, інноваційну активність, по-третє, ефективність його інноваційної діяльності» [26, С. 297]. Беручи до уваги все зазначене вище, Ячменьова В. М., Вольська Г. К. у роботі [26] пропонують авторський підхід до оцінки ефективності інноваційної діяльності

підприємств, який базується на застосуванні методу нечіткої логіки та передбачає виділення 7 рівнів ефективності діяльності підприємства: критичного, низького, нижчого за середній, середнього, вищого за середній, високого, ідеального (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Рівні інноваційності діяльності підприємства, визначені Ячменьовою В. М., Вольською Г. К. на основі використання методу нечіткої логіки

Аналітичний вираз рівнів інноваційності діяльності	Інтерпретація рівнів інноваційності діяльності підприємства
$\alpha_1(R) = \begin{cases} 1 & \text{if } 0 \leq R < 0,071 \\ [14(0,143 - R)] & \text{if } 0,071 \leq R < 0,14 \\ 0 & \text{if } 0,143 \leq R < 1 \end{cases}$	Критичний рівень інноваційності діяльності підприємства - підприємство не може надати ринку потрібні інновації, тобто створення інноваційного продукту неможливе, підприємству необхідно реорганізувати, реструктуризувати чи перепрофілювати свою діяльність відповідно до потреб зовнішнього середовища у інноваціях.
$\alpha_2(R) = \begin{cases} 0 & \text{if } 0 \leq R < 0,071 \\ [14(R - 0,071)] & \text{if } 0,071 \leq R < 0,143 \\ 1 & \text{if } 0,143 \leq R < 0,214 \\ [14(0,286 - R)] & \text{if } 0,214 \leq R < 0,286 \\ 0 & \text{if } 0,286 \leq R \leq 1 \end{cases}$	Низький рівень інноваційності діяльності підприємства - підприємство має свою спеціалізацію, воно працює в межах відповідних технічних і технологічних вимог, але на момент оцінки можна стверджувати, що воно вичерпало всі свої можливості до нововведень.
$\alpha_3(R) = \begin{cases} 0 & \text{if } 0 \leq R < 0,214 \\ [14(R - 0,214)] & \text{if } 0,214 \leq R < 0,357 \\ 1 & \text{if } 0,286 \leq R < 0,357 \\ [14(0,429 - R)] & \text{if } 0,357 \leq R < 0,429 \\ 0 & \text{if } 0,429 \leq R \leq 1 \end{cases}$	Нижчий за середній рівень інноваційності діяльності підприємства - на підприємстві існує інноваційна діяльність. Її рівень, відповідний спеціалізації підприємства, достатній, йому не потрібно прикладати забагато зусиль для того, щоб реалізувати інновації. ,одна
$\alpha_4(R) = \begin{cases} 0 & \text{if } 0 \leq R < 0,357 \\ [14(R - 0,357)] & \text{if } 0,357 \leq R < 0,42 \\ 1 & \text{if } 0,429 \leq R < 0,5 \\ [14(0,571 - R)] & \text{if } 0,5 \leq R < 0,571 \\ 0 & \text{if } 0,571 \leq R \leq 1 \end{cases}$	Середній рівень інноваційності діяльності підприємства – на достатньому рівні забезпечена активність та надійність підприємства, не тільки саме підприємство, а також його постачальники та споживачі готові до інновацій, однак ринкова цінність та екологічність підприємства відзначається низьким рівнем.
$\alpha_5(R) = \begin{cases} 0 & \text{if } 0 \leq R < 0,5 \\ [14(R - 0,5)] & \text{if } 0,5 \leq R < 0,571 \\ 1 & \text{if } 0,571 \leq R < 0,643 \\ [14(0,714 - R)] & \text{if } 0,643 \leq R < 0,714 \\ 0 & \text{if } 0,714 \leq R \leq 1 \end{cases}$	Вищий за середній рівень інноваційності діяльності підприємства – підприємство функціонує в середовищі, яке характеризується загостреною конкурентною боротьбою, характеризується високими обсягами витрат на інноваційні проекти та наукові дослідження та розробки, що на високому рівні забезпечує активність та надійність підприємства.
$\alpha_6(R) = \begin{cases} 0 & \text{if } 0 \leq R < 0,643 \\ [14(R - 0,643)] & \text{if } 0,643 \leq R < 0,714 \\ 1 & \text{if } 0,714 \leq R < 0,786 \\ [14(0,857 - R)] & \text{if } 0,786 \leq R < 0,857 \\ 0 & \text{if } 0,857 \leq R \leq 1 \end{cases}$	Високий рівень інноваційності діяльності підприємства - підприємство функціонує у високоінноваційній галузі; забезпечує за рахунок здійснення інноваційної діяльності не тільки свою високу активність, надійність роботи виробничої та фінансової підсистем, а й сприяє

	підвищенню своєї ринкової цінності та соціальності
$\alpha_7(R) = \begin{cases} 0 & \text{if } 0 \leq R < 0,786 \\ [4(R - 0,786)] & \text{if } 0,786 \leq R < 0,85 \\ 1 & \text{if } 0,857 \leq R < 1 \end{cases}$	Ідеальний рівень інноваційності діяльності підприємства - інтеграція всіх суб'єктів господарської діяльності та створення єдиного високоінноваційного економічного простору (альянсу) за участю всіх ланок від постачання сировини до реалізації готової продукції споживачеві

Примітка: складено автором на основі [26, С. 299-300]

Новікова Н.М. виділяє 8 методичних підходів до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств:

- 1) підхід альтернативної вартості;
- 2) оптимальний підхід;
- 3) підхід «продуктивності факторів виробництва»;
- 4) ресурсний підхід;
- 5) витратний підхід;
- 6) результативний підхід;
- 7) цільовий підхід;
- 8) підхід потреб [7, С. 116]

Ряд дослідників, у т.ч. Солодовник Л.М., Грибіненко О.М., Глухова С.В. переконані, що усі методичні підходи та критерії, що застосовуються до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств, поділити на статичні та динамічні [9, 10].

Глухова С.В., окрім того, що погоджеться із тезою щодо необхідності розмежування підходів до оцінки на статичні та динамічні, відносячи їх до традиційних методів, пропонує також виділити групу альтернативних підходів, яка включає два блоки методів: маркетингові (модель Розенберга, модель з ідеальною точкою, модель «товарної системи», методи бізнес-аналізу та казуальних досліджень), комбіновані (методи факторного аналізу, експертних оцінок) [10, С. 139]

Чорна М. В., Кушнір Т. Б., Безгінова Л. І. пропонують для оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства використовувати матричний інструмент – матрицю «рентабельність - частка ринку», яка має розмірність 3 на 3 та передбачає визначення 9 альтернативних оцінок ефективності управління інноваційною діяльністю на основі аналізу її результатів (рис. 1.2):

Квадрант 1. Згортання інноваційної діяльності підприємств, неефективне управління інноваційною діяльністю.

$I_{ЧРi}$ \ $I_{РПi}$	$I_{РПi} < 1$	$I_{РПi} = 1$	$I_{РПi} > 1$
$I_{ДРi} < 1$	1 $I_{РПi} < 1$ $I_{ЧРi} < 1$	2 $I_{РПi} = 1$ $I_{ЧРi} < 1$	3 $I_{РПi} > 1$ $I_{ЧРi} < 1$
$I_{ЧРi} = 1$	4 $I_{РПi} < 1$ $I_{ЧРi} = 1$	5 $I_{РПi} = 1$ $I_{ЧРi} = 1$	6 $I_{РПi} > 1$ $I_{ЧРi} = 1$
$I_{ЧРi} > 1$	7 $I_{РПi} < 1$ $I_{ЧРi} > 1$	8 $I_{РПi} = 1$ $I_{ЧРi} > 1$	9 $I_{РПi} > 1$ $I_{ЧРi} > 1$

Рисунок 1. 2. Матриця «Рентабельність – Частка ринку» [19, С. 185]

Примітка: ІРП - індексні показники рентабельності продукції; ІЧР - індексні показники частки ринку

Квадрант 2. Швидке зростання обсягів інноваційної діяльності на ринку в цілому, зниження конкурентоспроможності підприємства та зниження ефективності його інноваційної діяльності.

Квадрант 3. Інноваційна діяльність підприємства є відносно ефективною, характеризується реалізацією підприємством більш прибуткового, але меншого за обсягами інноваційного проекту, при цьому зростання обсягів ринку інноваційної продукції в цілому відбуваються більшими темпами, ніж зростання обсягів інноваційної діяльності конкретного підприємства.

Квадрант 4. Зниження ефективності управління інноваційною діяльністю.

Квадрант 5. Відносна ефективність управління інноваційною діяльністю.

Квадрант 6. Інноваційна діяльність підприємства є відносно ефективною, характеризується наявністю позитивних тенденцій та можливостей майбутнього інноваційного розвитку підприємства.

Квадрант 7. Зниження ефективності управління інноваційною діяльністю, характеризується наявністю негативних тенденцій та можливостей майбутнього інноваційного розвитку підприємства.

Квадрант 8. Позитивні зрушення у процесі управління ефективністю інноваційної діяльності підприємства.

Квадрант 9. Ефективне управління інноваційною діяльністю підприємства [19, С. 185].

Проведений аналіз свідчить, що при оцінці ефективності інноваційної діяльності підприємств автори, здебільшого, використовують мікроекономічний підхід – підхід до оцінки ефективності діяльності конкретного підприємства, інший підхід – макроекономічний, практично не використовується.

Для оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств в цілому по національній економіці доцільно використовувати макроекономічний підхід. Інформаційною базою застосування даного підходу мають виступати статичні дані державної служби статистики в країні, наприклад, в Україні - Державної служби статистики України [20]. Виходячи із наявної на сайті Державної служби статистики України інформації, для оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств доцільно використовувати наступні показники:

Кількість інноваційно активних підприємств.

Частка інноваційно активних підприємств в загальній кількості промислових підприємств.

Асиметрії регіонів, галузей за кількістю інноваційно активних промислових підприємств.

Обсяг витрат на інноваційну діяльність.

Обсяг реалізованої інноваційної продукції.

Співвідношення обсягу реалізованої інноваційної продукції та обсягу витрат на інноваційну діяльність.

Середній рівень новизни продукції та послуг підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність.

Кількість підприємств, що впроваджували інновації, за типами інновацій та регіонами тощо.

Слід зазначити, що під час оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємств з огляду на макроекономічний підхід важливо зосереджуватися не лише на оцінці статичних показників, але й динамічних, які дадуть інформацію про траєкторію зміни показників ефективності інноваційної діяльності.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретико-методичних засад оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства дає підстави стверджувати, що:

1. Інноваційна діяльність підприємства – процес, спрямований на розробку, запровадження, використання та комерціалізацію інновацій на підприємстві.

2. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства – процедура встановлення ступеня або рівня результативності інноваційної діяльності, яка визначається шляхом зіставлення результатів від інноваційної діяльності та витрат, які були понесені підприємством під час її здійснення, а також внеском інноваційної діяльності у спроможність підприємством досягнути своїх основних цілей.

3. Процес оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства складається із підготовчого, виконавчого етапів та етапу прийняття рішень.

4. Для оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств в цілому по національній економіці доцільно використовувати макроекономічний підхід.

5. Під час оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємств з огляду на макроекономічний підхід важливо зосереджуватися не лише на оцінці статичних показників, але й динамічних.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Рівень інноваційності національної економіки разом із рівнем інноваційності промислових підприємств країни є одними із найбільш вадливих факторів та умов забезпечення конкурентоспроможності як національної економіки в цілому, так і промислових підприємств в умовах інноваційної конкуренції. У 2011-2018 рр. лідерами за параметрами інноваційного розвитку виступали такі країни, як: Швейцарія, Швеція, Фінляндія, Данія, Сполучені штати Америки, Нідерланди, Об'єднане Королівство; аутсайдерами – країни Африки (табл.2.1). У 2011-2018 рр. інноваційна діяльність України та її національної економіки в цілому суттєво покращилися (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Україна у Global Innovation Index rankings

Показники	Роки			
	2011		2018	
	позиція	індекс	позиція	індекс
1	2	3	4	5
Кількість країн у рейтингу	125		126	
Країни-лідери рейтингу (перші 10)	1. Швейцарія	63,82	1. Швейцарія	68,40
	2. Швеція	62,12	2. Нідерланди	63,32
	3. Сінгапур	59,64	3. Швеція	63,08
	4. Гонконг (SAr), Китай	58,80	4. Об'єднане Королівство	60,13
	5. Фінляндія	57,50	5. Сінгапур	59,83
	6. Данія	56,96	6. Сполучені Штати Америки	59,81
	7. Сполучені штати Америки	56,57	7. Фінляндія	59,63
	8. Канада	56,33	8. Данія	58,39
	9. Нідерланди	56,31	9. Німеччина	58,03
	10. Об'єднане Королівство	55,96	10. Ірландія	57,19

1	2	3	4	5
Країни-аутсайтери рейтингу (останні 10)	116. Таджикистан	24,50	54. Коста-Ріка	22,88
	117. Кот-д'Івуар	24,08	55. Сербія	22,37
	118. Бенін	23,81	56. Мексика	20,71
	119. Зімбабве	23,57	57. Індія	20,66
	120. Буркіна-Фасо	23,14	58. Південна Африка	20,61
	121. Ефіопія	22,88	59. Грузія	20,57
	122. Нігерія	21,41	60. Кувейт	19,96
	123. Ємен	20,72	61. Саудівська Аравія	18,95
	124. Судан	20,36	62. Уругвай	18,91
	125. Алжир	19,79	63. Колумбія	15,04
Україна	60	35,01	43	38,52

Примітка: складено автором на основі даних [38, 39]

За вказаний період Україні вдалося випередити за рівнем інноваційного розвитку такі країни, як Таїланд, В'єтнам, Російська Федерація, Чилі, Молдова, Румунія, Туреччина, Катар, Чорногорія, Монголія, Коста-Ріка, Сербія, Мексика, Індія, Південна Африка, Грузія, Кувейт, Саудівська Аравія, Уругвай, Колумбія, Бразилія, Іран, Туніс тощо [39].

Беручи до уваги той факт, що рівень інноваційності країни є інтегральним показником рівня інноваційності її економіки, досить логічно, що зазначені вище тенденції мали місце й при аналізі особливостей інноваційної діяльності підприємств.

Як зазначає Бочарова Ю.Г., спираючись на дослідження рейтингу «The World's Most Innovative Companies», що складається Forbes, «The 2017 Global Innovation 1000 study»:

1) найбільша кількість інноваційних компаній зосереджена у промислово розвинених країнах. Країнами-лідерами за кількістю інноваційних підприємств є США, Японія, Китай, Франція, Об'єднане Королівстві, Швейцарії, Південній Кореї, Індії, Данії [18];

2) найбільш інноваційними є такі компанії, як: Salesforce.com (United States), Tesla (United States), Amazon.com (United States), Shanghai RAAS Blood Products (China), Netflix (United States), Incyte (United States), Hindustan

Unilever (India), Asian Paints (India), Naver (South Korea), Regeneron Pharmaceuticals (United States) [18];

3) найбільша кількість інноваційних підприємств зосереджена у таких галузях, як товари виробничого призначення; фармацевтика, біотехнологія, науки про життя; технології, апаратне забезпечення; програмне забезпечення та послуги; матеріали; автомобілі, деталі; напівпровідники, напівпровідникові прилади [18].

У той же час, як свідчать дані Держстату України [40], у 2008-2016 рр. кількість інноваційних промислових підприємств зменшилася на 563 одиниці: з 1397 одиниць у 2008 році до 834 одиниць у 2016 році. Найбільш інноваційними українськими компаніями та організаціями є: ПриватБанк; ДП «ВО «Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова» та КБ «Південне» ім. М.К. Янгеля; «Нова Пошта»; «Фармак»; «Турбоатом»; Grammarly; «Нафтогазвидобування»; МХП («Миронівський хлібопродукт»); «Укроборонпром»; «Розетка»; «Сільпо»; «Вінд Пауер»; «Дарниця»; Petcube; «Нібулон»; Drone.ua; «Еко-Оптіма»; «Сварог Вест Груп»; AgriLab; «Кернел» [18].

Як свідчать дані [18, 40], найбільш інноваційно активними є великі підприємства та середні підприємства (табл.2.2).

Для порівняння, частка малих інноваційних підприємств – 12,8%. При цьому, слід зазначити, що у 2008-2016 рр. зазначені співвідношення залишаються практично без змін.

Таблиця 2.2 - Розподіл підприємств за кількістю працюючих, % від загальної кількості обстежених підприємств

Показники	2008-2010 рр.	2010-2012 рр.	2012 - 2014 рр.	2014 - 2016 рр.	Абсолютне відхилення	Середнє значення
1	2	3	4	5	6	7
Усього інноваційно активних підприємств	21	20,4	14,6	18,4	2,6	16,5

1	2	3	4	5	6	7
<i>У т.ч. з кількістю працюючих, % від загальної кількості підприємств</i>						
до 49 осіб	12,5	12,2	8,5	10,9	-1,6	11
50–249 осіб	5,4	5,2	3,8	5,1	-0,3	4,9
250 осіб і більше	3,1	2,9	2,3	2,4	-0,7	2,7
<i>У т.ч. з кількістю працюючих, % від загальної кількості підприємств певної групи</i>						
до 49 осіб	8,5	16,7	11,3	14,8	6,3	12,8
50–249 осіб	21,7	25	19,7	24,7	3	22,8
250 осіб і більше	40,6	43,3	39	39,6	-1	40,6
<i>У т.ч. за типами інновацій, % від загальної кількості підприємств</i>						
Здійснювали лише продуктові інновації	1,6	1,5	1,6	1,2	-0,4	1,5
Здійснювали лише процесові інновації	3,4	3,2	3,6	5,8	2,4	4
Здійснювали продуктові та процесові інновації	4,2	4,4	3,6	4,5	0,3	4,2
Мали продовжувані та перервані інновації	0,6	0,9	0,7	0,3	-0,3	0,6
Здійснювали лише маркетингові та організаційні інновації	11,2	10,4	5,1	5,1	-6,1	8

Примітка: складено автором на основі даних [18, 40]

Переважає більшість підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність в Україні, здійснюють її у переробній промисловості (у середньому 21,2% від загальної кількості підприємств у переробній промисловості), сфері інформації та телекомунікації (у середньому 20% від загальної кількості підприємств) [18].

Таблиця 2.3 - Інноваційна активність підприємств за видами діяльності, у% до загальної кількості обстежених підприємств відповідного виду діяльності

Показники	2008-2010 рр.	2012-2014 рр.	2014-2016 рр.	Абсолютне відхилення	Середнє значення
Усього	21	14,6	18,4	0,4	18
Добувна промисловість та розроблення кар'єрів	12,8	11,9	14,2	1,4	13
Переробна промисловість	21,5	20,3	21,9	0,4	21,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	н/д	18,6	15,4	-	-
Водопостачання, каналізації, поводження із відходами	н/д	10,2	9,8	-	-

Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	15,9	11,2	17,3	1,4	14,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	12,9	7,3	9,7	-3,2	10
Інформація та телекомунікації	21,7	16,3	22,1	0,4	20
Фінансова та страхова діяльність	19,7	н/д	21,7	2	-
Діяльність у сфері архітектури, технічні випробування та дослідження, наукові дослідження та розробки, рекламна діяльність та дослідження кон'юнктури ринку	н/д	12,8	20,1	-	-
коефіцієнт галузевої варіації інноваційної інфраструктури	97,3	109,7	105,3	96,8	95,6

Примітка: складено автором на основі даних [18; 40]

На частку підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність у сфері добувної промисловості, припадає в середньому 13% загальної кількості обстежених підприємств відповідного виду діяльності; сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 10%; у сфері оптової торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами – 14,8%.

Такий розподіл практично не зазнає суттєвих змін та трансформацій протягом періоду, що аналізується. Так, якщо на частку підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність у сфері переробної промисловості, припадало 21,5% у 2008 році, то у 2018 р. – 21,9%, у добувній – 12,8% та 14,2% відповідно, у сфері інформації та телекомунікації – 21,7% та 22,1% відповідно.

Інноваційна активність промислових підприємств України характеризується чіткою регіональною та галузевою специфікою.

Така регіональна специфіка, перш за все, знаходить відображення у диспропорційності регіонів України за кількістю підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, як найбільш кількісного елементу інноваційної інфраструктури України

Так, регіонами-лідерами за часткою підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, у загальній кількості підприємств, є Рівненська (в середньому 23,85% підприємств), Харківська (в середньому 22,15% підприємств) та Івано-Франківська області (у середньому 20,4% підприємств). При цьому у 2008-2016 рр. суттєвих змін у складі регіонів-лідерів не відбувається (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 - Інноваційна активність підприємств за регіонами, % до загальної кількості обстежених підприємств відповідного регіону

Показники	2008- 2010 рр.	2010- 2012 рр.	2012- 2014 рр.	2014- 2016 рр.	Середнє значення	Абсолютне відхилення
Усього	210	20,4	14,6	18,4	16,5	3,8
Автономна Республіка Крим	2,5	2,2	н/д	н/д	-	-
Вінницька	3,1	3,0	17,3	15,2	16,25	-2,1
Волинська	2,2	1,9	13,3	14,4	13,85	1,1
Дніпропетровська	8,3	7,9	13,3	19	16,15	5,7
Донецька	7,9	8,1	12,9	11	11,95	-1,9
Житомирська	1,8	2,0	13,9	17,7	15,8	3,8
Закарпатська	2,1	1,4	11,9	13,8	12,85	1,9
Запорізька	1,7	4,9	18,8	17,5	18,15	-1,3
Івано-Франківська	0,9	2,6	21,1	19,7	20,4	-1,4
Київська	4,8	6,6	18,1	17,7	17,9	-0,4
Кіровоградська	1,2	1,4	16,9	19,3	18,1	2,4
Луганська	3,9	2,9	15	12,6	13,8	-2,4
Львівська	5,0	6,2	15,9	18,4	17,15	2,5
Миколаївська	2,1	2,6	16,3	15,4	15,85	-0,9
Одеська	5,9	3,8	12,6	16,3	14,45	3,7
Полтавська	2,3	1,7	6,6	18,4	12,5	11,8
Рівненська	2,2	2,5	23,9	23,8	23,85	-0,1
Сумська	1,9	1,5	11,5	17,2	14,35	5,7
Тернопільська	1,6	1,4	15,2	19,9	17,55	4,7
Харківська	7,5	8,6	20,9	23,4	22,15	2,5
Херсонська	1,2	1,4	14,7	16,1	15,4	1,4
Хмельницька	1,9	2,4	10,9	12,8	11,85	1,9
Черкаська	2,1	2,0	11,6	11,8	11,7	0,2
Чернівецька	1,2	1,3	16,4	9,7	13,05	-6,7
Чернігівська	1,4	1,8	17,7	16,5	17,1	-1,2
м. Київ	21,9	16,8	11,4	21,4	16,4	10
м. Севастополь	1,6	1,1	н/д	н/д	-	-

Примітка: складено автором на основі даних [18; 40]

У 2008-2016 рр. обсяг реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами зменшився на 22780,2 млн. грн – з 45830,2 млн. грн у 2008 році до 23050 млн. грн у 2016 році. При цьому спостерігалось не лише зменшення абсолютного значення показника, але й його частки у загальному обсязі реалізованої продукції промисловими підприємствами. Так, якщо у 2008 році частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції промисловими підприємствами становила 5,9%, то у 2015 – 1,4%, тобто зменшилася на 4,5%.

Зазначені тенденції закономірно знайшли відображення у погіршенні показників обсягу реалізації інноваційної продукції за межі України, та відповідній частці реалізованої інноваційної продукції за межі України до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції. Так, у 2008 році за межі України було реалізовано інноваційної продукції на суму 23633,1 млн. грн., що становило 51,6% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, то у 2016 році – 10843,8 млн. грн., що відповідно становило 47%.

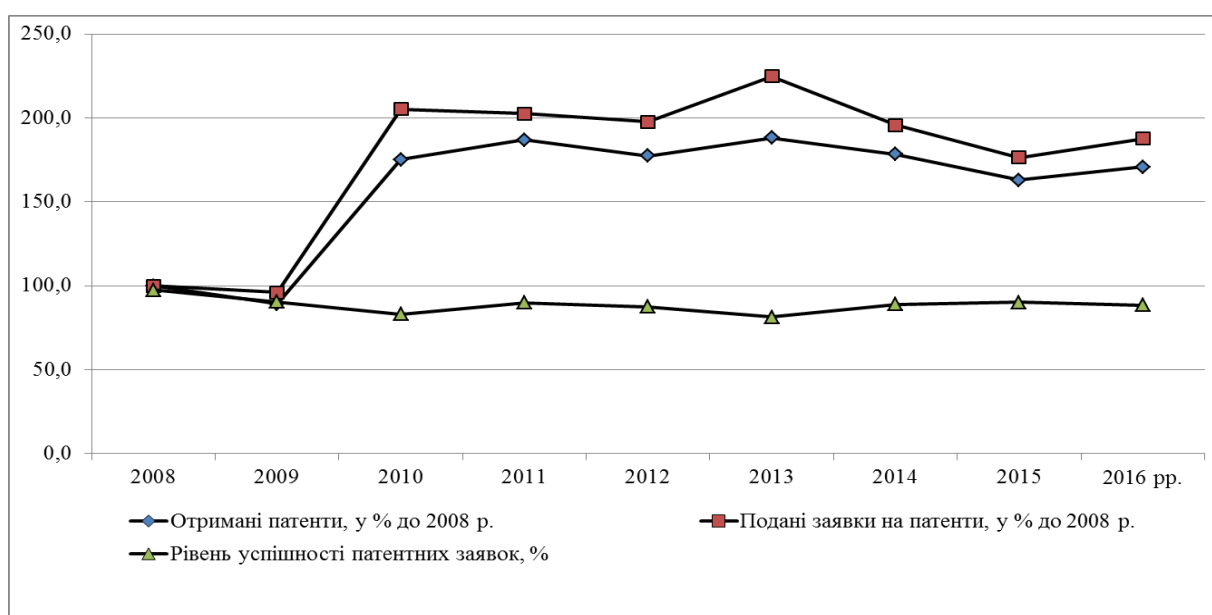

Рис. 2.1. Показники динаміки та ефективності поданих патентних заявок

Примітка: складено автором на основі даних [18; 40]

Таким чином, більша частка (48,4% у 2008 році та 53% у 2016 р.) виробленої в Україні інноваційної продукції споживається на внутрішньому ринку. Така особливість, скоріше за все, пояснюється тим, що у 2008-2016 рр. знижується рівень конкурентоспроможності української інноваційної продукції на міжнародних ринках (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.

Показники		Роки					Абсолютне відхилення
		2008	2010	2012	2014	2015	
Обсяг реалізованої інноваційної продукції	млн. грн	45830,2	33697,6	36157,7	25669	23050	-22780,2
	% до загального обсягу реалізованої продукції промисловими підприємствами	5,9	3,8	3,3	2,5	1,4	-4,5
	за межі України, млн. грн	23633,1	13713,0	13354,9	7486,4	10843,8	-12789,3
	за межі України, у % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	51,6	40,7	36,9	29,2	47	-4,6

Примітка: складено автором на основі даних [18, 49]

Отже, визначені тенденції свідчать про суттєве зниження ефективності діяльності підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність в Україні, а також про зниження конкурентоспроможності української інноваційної продукції на міжнародних ринках.

Крім того, як свідчить проведений аналіз, реалізація інноваційної продукції мала чітку регіональну та галузеву специфіку. Так, у 2008-2016 рр. найбільші обсяги реалізованої інноваційної продукції були зафіксовані у Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій та Харківській областях.

На сукупну частку даних регіонів припадало більше 45% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції за регіонами України (табл.2.6).

Таблиця 2.6 - Обсяг реалізованої інноваційної продукції за регіонами
України

Показники	2008 р.	2015 р.	Середнє значення	Абсолютне відхилення
	млн. грн	млн. грн	млн. грн	млн. грн
Усього	45830161	23050093	34440127	-22780068,1
Автономна Республіка Крим	280076,6	н/д	н/д	н/д
Вінницька	119596,8	92387	105991,9	-27209,8
Волинська	2139190	383598,6	1261394,3	-1755591,4
Дніпропетровська	3229127,8	1145528	2187328,05	-2083599,5
Донецька	7411866,3	4591841	6001853,75	-2820025,1
Житомирська	201801,9	372263,7	287032,8	170461,8
Закарпатська	151959,9	583169,7	367564,8	431209,8
Запорізька	5345223,3	3162297	4253760,2	-2182926,2
Івано-Франківська	598145,4	241973,4	420059,4	-356172
Київська	617820,4	618814,9	618317,65	994,5
Кіровоградська	426896,4	354667,9	390782,15	-72228,5
Луганська	12393336,5	373174,1	6383255,3	-12020162,4
Львівська	627079,7	1193856	910467,8	566776,2
Миколаївська	174427,1	71192,7	122809,9	-103234,4
Одеська	382600,8	544420,2	463510,5	161819,4
Полтавська	256048,1	1938551	1097299,75	1682503,3
Рівненська	109438,6	67324,7	88381,65	-42113,9
Сумська	1079300,3	1751880	1415590,25	672579,9
Тернопільська	262375,8	249303,3	255839,55	-13072,5
Харківська	2884701,4	2742424	2813562,9	-142277
Херсонська	257937,8	175410,2	216674	-82527,6
Хмельницька	58858,5	127076,3	92967,4	68217,8
Черкаська	2665671,9	289705,7	1477688,8	-2375966,2
Чернівецька	220276	99981,9	160128,95	-120294,1
Чернігівська	394213,6	95927,5	245070,55	-298286,1
м. Київ	3530058,3	1683323	2606690,45	-1846735,7
м. Севастополь	12131,5	н/д	н/д	н/д

Примітка: складено автором на основі даних [18, 49]

Разом із тим у 2008-2015 рр. майже по всіх регіонах України (виключення становили лише Житомирська, Закарпатська, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська та Хмельницька області) спостерігалось зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції. Найбільш суттєве

зменшення обсягів реалізації інноваційної продукції у 2008-2016 рр. було зафіксовано по Донецькій та Луганській областях, що є досить очікуваним та закономірним. Крім того, зазначені процеси мали місце й у Дніпропетровській, Волинській, Миколаївській областях.

Регіони-лідери змінюються, якщо за критерій їх виділення береться не частка обсягу реалізації інноваційної продукції регіону у загальному обсязі реалізації інноваційної продукції в Україні, а частка інноваційної продукції у загальному обсягу реалізованої продукції промисловими підприємствами регіона (табл.2.7). Так, регіонами-лідерами за часткою обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції промисловими підприємствами регіону, є: Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Черкаська області. Така зміна лідерів здебільшого обумовлена порівняно незначним обсягом виробництва продукції промисловими підприємствами «нових лідерів».

Таблиця 2.7 - Частка обсягу реалізації інноваційної продукції до загального обсягу реалізованої продукції промисловими підприємствами регіону

Показники	2008 р.	2015 р.	Середнє значення	Абсолютне відхилення
1	2	3	4	5
Усього	5,9	1,4	3,65	-4,5
Автономна Республіка Крим	2,3	н/д	н/д	н/д
Вінницька	1	0,6	0,8	-0,4
Волинська	24,7	2,2	13,45	-22,5
Дніпропетровська	2,3	0,4	1,35	-1,9
Донецька	4,6	2,6	3,6	-2
Житомирська	2,3	1,8	2,05	-0,5
Закарпатська	2,3	4,6	3,45	2,3
Запорізька	8,3	2,7	5,5	-5,6
Івано-Франківська	5,2	1,3	3,25	-3,9
Київська	2,8	0,8	1,8	-2
Кіровоградська	7,1	2,3	4,7	-4,8
Луганська	17,6	1,8	9,7	-15,8
Львівська	3,1	1,9	2,5	-1,2
Миколаївська	1,2	0,3	0,75	-0,9

Одеська	1,3	1,2	1,25	-0,1
Полтавська	0,6	1,9	1,25	1,3
Рівненська	1,2	0,4	0,8	-0,8
Сумська	8,6	7,1	7,85	-1,5
Тернопільська	6	2,8	4,4	-3,2
Харківська	7,4	3,4	5,4	-4
Херсонська	4,2	1,4	2,8	-2,8
Хмельницька	0,6	0,7	0,65	0,1
Черкаська	13,6	0,7	7,15	-12,9
Чернівецька	7,1	2,4	4,75	-4,7
Чернігівська	3,9	0,5	2,2	-3,4
м. Київ	9,9	0,4	5,15	-9,5
м. Севастополь	0,6	н/д	н/д	н/д

Примітка: складено автором на основі даних [18, 49]

За видами економічної діяльності у 2008-2016 рр. найбільші обсяги реалізованої інноваційної продукції припадали на переробну промисловість, при цьому її частка із кожним роком збільшувалася, поступово наближаючись до 100%. Так, якщо у 2008 році на частку переробної промисловості припадало 99,1% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції та 7,7% загального обсягу реалізованої промислової продукції, то у 2016 році – 99,3% та 2,1% відповідно.

Для порівняння, на частку добувної промисловості та розроблення кар'єрів припадало у 2008 році 0,9% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції та 0,5% від загального обсягу реалізованої промислової продукції, у 2016 році – 0,2 % відповідно. (табл.2.8).

Серед видів економічної діяльності, що відносяться до переробної промисловості, за обсягами реалізованої інноваційної продукції найбільше виділялися такі: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; виробництво хімічних речовин та хімічної продукції; виробництво машин та устаткування; виробництво електричного устаткування; виробництво транспортних засобів. На частку зазначених видів економічної діяльності припадає в середньому до 45% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції.

Таблиця 2.8 - Обсяг реалізованої інноваційної продукції за видами економічної діяльності

Показники	Роки						Абсолютне відхилення		
	2008			2015			тис грн	% ¹	% ²
	тис. грн	% ¹	% ²	тис грн	% ¹	% ²			
Усього	45830161	5,9	100,0	23050092,9	1,4	100,0	- 22780068	-4,5	0,0
Добувна промисловість та розроблення кар'єрів	392939,7	0,5	0,9	53669,7	-	0,2	-339270	н/д	-0,6
Переробна промисловість	45428431	7,7	99,1	22897857,3	2,1	99,3	- 22530574	-5,6	0,2

Примітка: складено автором на основі даних [18, 49]

1– до загального обсягу реалізованої промислової продукції

2- до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції

Зазначені вище тенденції та особливості закономірно знаходять відображення у ступені новизни продукції, що виробляється в Україні. Так, у 2008-2016 рр. спостерігається суттєве зниження ступеня новизни продукції, що виробляється в Україні. Так, фіксується незначний рівень та суттєве скорочення частки підприємств, які виробляли та реалізовували нову для ринку продукцію (32,4% у 2008 р. та 28,8% у 2016 р.). У зв'язку із чим, встановлено, що переважна більшість підприємств виробляли та реалізовували нову продукцію лише для підприємства (79,8% у 2008 р. та 79,6% у 2016 р.), а отже вироблена продукція характеризувалася низьким рівнем новизни.

Для резюмуючої оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України необхідно провести розрахунки, використовуючи наступні показники: кількість інноваційно активних підприємств, обсяг витрат на інноваційну продукцію, обсяг реалізованої інноваційної продукції (табл.2.9).

Таблиця 2.9 - Вихідні дані для розрахунку ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств

Роки	Кількість інноваційно активних підприємств		Обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн.грн	Обсяг реалізованої інноваційної продукції усього, млн.грн
	усього, од	у % до загальної кількості обстежених підприємств		
2014	1609	16,1	7695,9	25669,0
2015	824	17,3	13813,7	23050,1
2017	759	16,2	9117,5	17714,2

На основі вихідних даних (табл. 2.9) розрахуємо показники ефективності інноваційної діяльності (табл.2.10)

Таблиця 2.10– Розрахункові показники ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств

Роки	Обсяг реалізованої інноваційної продукції на 1 інноваційно активне підприємство, 34лн. грн	Обсяг витрат на інноваційну діяльність на 1 інноваційно активне підприємство, 34лн.. грн	Рівень ефективності інноваційної діяльності, %
2014	15,95	4,78	333,5
2015	27,97	16,76	166,9
2017	23,34	12,01	194,3
Абсолютне відхилення 2014-2017 рр.	7,39	7,23	-139,2

Отримані розрахункові показники ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств дають підставу стверджувати, що у 2014-2017 рр:

1) незважаючи на зменшення кількості інноваційно активних підприємств та зменшення абсолютного показника обсягу реалізованої інноваційної продукції, фіксується збільшення абсолютного значення показника «Обсяг реалізованої інноваційної продукції на 1 інноваційно активне підприємство» - якщо у 2014 р. – 15,95 млн грн, то у 2017 р. – 23,34

млн грн. Такий результат може бути обумовлений як покращенням самих показників діяльності інноваційних підприємств, так і інфляційними процесами;

2) незважаючи на зменшення кількості інноваційно активних підприємств фіксується збільшення показника «Обсяг витрат на інноваційну діяльність на 1 інноваційно активне підприємство, млн. грн» - якщо у 2014 р. – 4,48 млн грн, то у 2017 р. – 12,01 млн грн.;

3) фіксується досить високі показники ефективності вкладень в інноваційну діяльність або ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств – якщо у 2014 р. – 333,5%, то у 2017 р. 194,3%.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз та оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств дозволяють зробити наступні висновки:

У 2011-2018 рр. інноваційна діяльність України та її національної економіки в цілому суттєво покращилися, про що свідчить суттєве покращення позицій країни у Global Innovation Index rankings.

Кількість інноваційних промислових підприємств зменшилася на 563 одиниці: з 1397 одиниць у 2008 році до 834 одиниць у 2016 році.

Найбільш інноваційно активними були великі підприємства та середні підприємства.

Інноваційна активність промислових підприємств України характеризується чіткою регіональною та галузевою специфікою. Так, переважна більшість підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність в Україні, здійснюють її у переробній промисловості, сфері інформації та телекомунікації. Регіонами-лідерами за часткою підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, у загальній кількості підприємств, є Рівненська, Харківська та Івано-Франківська області.

У 2014-2017 рр. фіксується зниження ефективності вкладень у інноваційну діяльність промислових підприємств.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Успіх процесу реалізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства залежить не тільки від наявності ефективних з економічної та виробничої точки зору проектів, а й від умов їх впровадження. Умови впровадження та реалізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства формуються під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища економічного суб'єкта (Додаток А).

Контент-аналіз джерел [18], фактографічної інформації, що наведена у джерелі [40]. дозволяє зробити висновок, що:

Зниження ефективності інноваційної діяльності, що фіксується у 2014-2017 рр., пов'язано із цілою низкою проблем, що виникають у ендогенному та екзогенному середовищі у процесі функціонування промислових підприємств. Так, значний негативний вплив на рівень інноваційної активності промислових підприємств, показники ефективності їх інноваційної діяльності мали:

- низька ефективність влади;
- низька якість державного регулювання;
- низький рівень верховенства права;
- стан та особливості розвитку системи оподаткування;
- енергетична політика країни;
- особливості конкуренції на внутрішньому ринку;
- низька якість регуляторного середовища та інститутів;
- низький рівень розвитку інфраструктури.

У той же час значний позитивний вплив на рівень ефективності інноваційної діяльності мали:

- порівняно суттєві витрати на освіту (,% ВНД або ВВП);

рівень охоплення населення початковою та третинною освітою;
диверсифікація джерел фінансування інноваційної діяльності за рахунок іноземного капіталу;

значна та зростаюча патентна активність українських підприємств тощо.

Таким чином, джерелом як конкурентних переваг, так і недоліків інноваційних промислових підприємств є, здебільшого, зовнішнє середовище інноваційно активних промислових підприємств. Тому, першочергове значення для підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств мають заходи, спрямовані на підвищення якості контексту діяльності підприємств, серед яких одне із найважливіших значень має підвищення якості інституційного забезпечення розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств та дотримання його орієнтації на забезпечення ефективності інноваційної діяльності; забезпечення адаптивності інноваційної діяльності; забезпечення проактивності інноваційної діяльності промислових підприємств; забезпечення конкурентоспроможності інноваційної діяльності промислових підприємств.

Зазначені вище перетворення мають реалізовуватися на принципах: синергізму та самоорганізації, багаторівневості, циклічності, інклюзивності, валідності, релевантності, спадкоємності, поліваріантності, транспарентності.

Не менш важливе значення для забезпечення та підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств має формування ефективної та розгалуженої інфраструктури, у т.ч. інноваційної. Для досягнення зазначеної мети уряд має забезпечити реконфігурацію та диверсифікацію функціональних складових інноваційної інфраструктури національної економіки; підвищення рівня інтеграції інноваційних інфраструктур України та країн Європейського Союзу [18].

Важливе значення для забезпечення підвищення ефективності інноваційної діяльності має також запровадження та активне використання у практиці діяльності підприємств TRL-моделі, яка відображає ступінь готовності технології для використання за дев'ятирівневою шкалою, де 1 – найнижчий рівень готовності технологій, а 9 – найвищий [18], та ведення загального реєстру технологій на державному рівні.

Підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств можливо забезпечити через державне стимулювання та підтримку розвитку та активного використання на підприємствах:

CALS-технологій (системи підготовки текстової та табличної інформації, що забезпечує роботу офісу, системи автоматизації інженерних розрахунків, конструювання та виготовлення конструкторської документації, системи управління даними про виріб та його конфігурації (системи PDM – Product Data Management)),

хмарних технологій (SaaS (Storage-as-a-Service), DaaS (Database-as-a-Service), PaaS (Platform-as-a-Service) тощо),

IoT;

CRM-систем (Customer relationship management) тощо.

Крім того, важливе значення для забезпечення функціонування комплексної системи підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств має:

Перший напрям – розширення експортної діяльності інноваційних підприємств. Державна підтримка першочергово повинна спрямовуватись на мале інноваційне виробництво та надання послуг, у тому числі інжинірингових, пов'язаних з виконанням НДДКР та розробкою програмного забезпечення. За цим напрямом передбачається використовувати всі можливі методи стимулювання експортної діяльності, які розглядалися раніше. Пріоритетною є підтримка інноваційного виробництва, що повинно здійснюватися на основі існуючих (та

створення нових) технопарків та інформаційних центрів, а також на основі формування спеціальних науково-технічних зон і мереж.

Другий напрям – розвиток імпортозаміщення у діяльності інноваційних промислових підприємств.

Третій напрям – постійне підвищення якості товарів і послуг. Така орієнтація має стратегічне значення і несе в собі величезні резерви економічного зростання і вимагає проведення нової державної політики у сфері якості. Це пов'язано з подоланням експансії низькоякісного імпорту, розширенням та оновленням асортименту товарів, завантаженням існуючих потужностей. Враховуючи насиченість вітчизняного ринку низькоякісними товарами, це дасть значні можливості у нарощуванні обсягів виробництва та стимулюванні споживання. Імператив підвищення якості і удосконалення технічного регулювання буде здійснювати позитивний стимулюючий вплив на конкуренцію та інноваційність виробництва.

Четвертий напрям – активізація малого бізнесу та інноваційної діяльності у сільській місцевості. Це пов'язано з реформуванням сільського господарства і сільськогосподарського виробництва, розвитком сільських територій.

П'ятий напрям – активізація інноваційних промислових підприємств у підгалузях інфраструктури і сервісу, що є важливим структурним джерелом економічного зростання. Незадовільний стан інфраструктури в Україні дає великі можливості підвищення у цій сфері економічної активності («перевага відсталості»). Для використання цього резерву зростання, особливо із залученням інноваційних промислових підприємств, першочергово необхідно забезпечити достатню інвестиційну підтримку.

Шостий напрям – підтримка створення нових підприємств.

Сьомий напрям – підвищення інтенсивності просторового обміну. Це пов'язано з загальним пожвавленням господарської сфери і консолідацією

економічного простору країни, де виокремлюється три комунікаційні виміри:

1) культурний – передбачає підвищення загального рівня підприємницької культури, активізацію діалогу підприємців різних регіонів та сприяння виникненню підприємницьких спільнот;

2) інформаційний – передбачає створення спеціальних інформаційних систем, платформ і мереж взаємодії підприємців з різних регіонів (на основі мережі Інтернет);

3) транспортний – передбачає розвиток поштово-транспортної індустрії.

Восьмий напрям – створення нових сфер діяльності інноваційних промислових підприємств. Це пов'язано, насамперед, з процесом дерегуляції та здійсненням інноваційного маневру, спрямовано на докорінну зміну парадигму господарювання і життєзабезпечення населення. Відповідні зміни потребують нового ставлення з боку держави. Насамперед мова йде про виконання концепції сталого розвитку, що торкається як економіки, так і життєдіяльності людей у цілому. Реалізація її настанов відкриває додаткові підприємницькі можливості (за значного рівня суспільної і державної підтримки) та створює нові сфери діяльності інноваційних промислових підприємств, а саме: 1) альтернативна енергетика, розвиток відновлювальних джерел; 2) впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій; 3) переробка побутових і промислових відходів тощо.

Беручи до уваги той факт, що першочергове значення для забезпечення ефективності інноваційної діяльності має збільшення обсягу реалізації інноваційної продукції та зменшення витрат, необхідних для реалізації інноваційної діяльності, рекомендації щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств мають враховувати ступінь чутливості показника ефективності до зазначених параметрів.

Проведений аналіз та економіко-математична обробка статистичної інформації за допомогою пакету програмного забезпечення STATISTICA 10.0. (кількість спостережень 12) дозволила сформулювати рівняння регресії (1.2), яке описує зв'язок між зазначеними параметрами:

$$Y = 150.0432 + 0.07933X_1 - 0.1124X_2 + 0.03546X_3 \quad (3.1)$$

де y – рівень ефективності інноваційної діяльності; X_1 – кількість інноваційно активних промислових підприємств, X_2 - обсяг витрат на інноваційну діяльність; X_3 - обсяг реалізованої інноваційної продукції.

У цілому, рівняння регресії свідчить про те, що при збільшенні тільки x_1 (при незмінних $x_2, \dots, x_p$) на 1 одиницю значення y зростає у середньому на a_1 одиниць (якщо при $a_1 \in \langle - \rangle$, то y зменшиться), а при збільшенні тільки x_p (при незмінних $x_1, x_2 \dots$) на 1 одиницю значення y зростає у середньому на a_p .

Парні коефіцієнти кореляції:

$$r_{x_1} = 0.984;$$

$$r_{x_2} = -0.641;$$

$$r_{x_3} = 0.831.$$

Для більш глибокого аналізу представимо рівняння у стандартизованому вигляді. Стандартизована форма рівняння регресії має вигляд:

$$ty = 0.437x_1 - 0.346x_2 + 0.419x_3 \quad (3.2)$$

Оскільки стандартизовані коефіцієнти можна порівнювати між собою, то можна визначитися із тим, вплив якого фактору є більш значним.

У залежності від значення коефіцієнту еластичності $|E_i|$ робиться висновок про ступінь впливу x_p на результуючу ознаку. Якщо $|E_i| < 1$, то вплив x_p на результуючу ознаку незначний, якщо $|E_i| > 1$ – значний.

$$\text{Коефіцієнт еластичності } X_1 = 0,364$$

$$\text{Коефіцієнт еластичності } X_2 = -4,223$$

Коефіцієнт еластичності $X_3=3,391$.

Визначення табличного значення $F_{кр}$ при ступенях свободи $k_1 = m$, а $k_2 = n - m - 1$.

Перевірка виконання вимоги $F > F_{кр}$: якщо вимога виконується, то коефіцієнт детермінації статистично значущий, рівняння регресії статистично надійне (його можна використовувати для прогнозу та подальшого аналізу); якщо ні – то отримане рівняння регресії не є статистично значущим, його не можна використовувати для прогнозу та подальшого аналізу.

У нашому випадку вимога $F > F_{кр}$ не виконується ($0=0$), отримане рівняння регресії не є статистично значущим, його не можна використовувати для прогнозу та подальшого аналізу, однак воно може бути використане для інтерпретації зв'язків між результуючою та факторною ознакою.

Установлено, що порівняно значний вплив на ефективність інноваційної діяльності має кількість інноваційно активних промислових підприємств та обсяг реалізованої інноваційної продукції. При цьому, як свідчать отримані значення коефіцієнтів еластичності, збільшення на 1% обсягу витрат на інноваційну діяльність призводить до зменшення рівня ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств на 4,2%, збільшення на 1% обсягу реалізованої інноваційної продукції призводить до збільшення рівня ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств на 3,4%.

Таким чином, інноваційно активні промислові підприємства, які прагнуть підвищити ефективність своєї інноваційної діяльності мають сфокусувати свої зусилля на зниження витрат на інноваційну діяльність та підвищення обсягу реалізованої інноваційної продукції. Якщо перше завдання є досить складним та в умовах забезпечення технологічної спроможності підприємства до інноваційної діяльності є малоімовірним, то друге виглядає більш реалістично. Для забезпечення нарощення обсягу

реалізованої інноваційної продукції промислові підприємства мають вживати наступні заходи:

1) підвищення рівня інноваційності своєї продукції та оптимізація продуктового портфелю підприємства за рівнем інноваційності продукції, що його формує;

2) диверсифікація ринків збуту продукції підприємства з урахуванням стадії її життєвого циклу (фокусування на ринках, де продукція підприємства знаходиться на першій стадії життєвого циклу);

3) формування культури інноваційного споживання та інноваційної продукції;

4) утворення колаборацій, спрямоване на підвищення споживчої цінності продукції;

5) використання можливостей платформ відкритих інновацій для оновлення та підвищення рівня інноваційності продукції підприємства, що дозволить підприємству не тільки заощадити ресурси на проведення досліджень, вивчення інноваційних трендів тощо, але й створити товар, що буде характеризуватися високим показником споживчої цінності;

б) фокусування на забезпеченні конкурентоспроможності продукції підприємства за ціною.

Висновки до розділу 3

Дослідження проблем, перспектив та стратегічних напрямів підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств України дозволяє зробити наступні висновки:

Основні деструктори та стимулятори розвитку та підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств формуються у екзогенному по відношенню до них середовищі.

Першочергове значення для підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств мають заходи, спрямовані на

підвищення якості контексту діяльності підприємств, що передбачає підвищення якості інституційного забезпечення розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств; формування ефективної та розгалуженої інноваційної інфраструктури; державне стимулювання та підтримку розвитку та активного використання на підприємствах: CALS-технологій, впровадження TRL-моделі; хмарних технологій; IoT; CRM-систем. Крім того підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств має передбачати розширення експортної діяльності інноваційних підприємств; розвиток імпортозаміщення у діяльності інноваційних промислових підприємств.; постійне підвищення якості товарів і послуг; активізація малого бізнесу та інноваційної діяльності у сільській місцевості; активізація інноваційних промислових підприємств у підгалузях інфраструктури і сервісу, що є важливим структурним джерелом економічного зростання; підтримка створення нових підприємств; підвищення інтенсивності просторового обміну; створення нових сфер діяльності інноваційних промислових підприємств.

Не менш важливим є запровадження заходів, спрямованих на зменшення витрат підприємств на інноваційну діяльність; збільшення обсягу реалізації інноваційної продукції, із метою чого запропоновано: провести оптимізацію продуктового портфелю підприємства за рівнем інноваційності продукції, що його формує; забезпечити диверсифікацію ринків збуту продукції підприємства з урахуванням стадії її життєвого циклу; активно використовувати можливості платформ відкритих інновацій.

ВИСНОВКИ

Інноваційну діяльність підприємства доцільно розуміти як процес, спрямований на розробку, запровадження, використання та комерціалізацію інновацій на підприємстві.

Процес оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства доцільно розуміти як процедуру встановлення ступеня або рівня результативності інноваційної діяльності, яка визначається шляхом зіставлення результатів від інноваційної діяльності та витрат, які були понесені підприємством під час її здійснення, а також внеском інноваційної діяльності у спроможність підприємством досягнути своїх основних цілей. Установлено, що оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства складається із підготовчого, виконавчого етапів та етапу прийняття рішень.

Для оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств в цілому по національній економіці доцільно використовувати макроекономічний підхід.

Під час оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємств з огляду на макроекономічний підхід важливо зосереджуватися не лише на оцінці статичних показників, але й динамічних.

У 2011-2018 рр. інноваційна діяльність України та її національної економіки в цілому суттєво покращилися, про що свідчить суттєве покращення позицій країни у Global Innovation Index rankings.

Кількість інноваційних промислових підприємств зменшилася на 563 одиниці: з 1397 одиниць у 2008 році до 834 одиниць у 2016 році.

Найбільш інноваційно активними були великі підприємства та середні підприємства.

Інноваційна активність промислових підприємств України характеризується чіткою регіональною та галузевою специфікою. Так, переважна більшість підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність в Україні, здійснюють її у переробній промисловості, сфері інформації та

телекомунікації. Регіонами-лідерами за часткою підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, у загальній кількості підприємств, є Рівненська, Харківська та Івано-Франківська області.

У 2014-2017 рр. фіксується зниження ефективності вкладень у інноваційну діяльність промислових підприємств.

Основні деструктори та стимулятори розвитку та підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств формуються у екзогенному по відношенню до них середовищі.

Першочергове значення для підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств мають заходи, спрямовані на підвищення якості контексту діяльності підприємств, що передбачає підвищення якості інституційного забезпечення розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств; формування ефективної та розгалуженої інноваційної інфраструктури; державне стимулювання та підтримку розвитку та активного використання на підприємствах: CALS-технологій, впровадження TRL-моделі; хмарних технологій; IoT; CRM-систем. Крім того підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств має передбачати розширення експортної діяльності інноваційних підприємств; розвиток імпортозаміщення у діяльності інноваційних промислових підприємств.; постійне підвищення якості товарів і послуг; активізація малого бізнесу та інноваційної діяльності у сільській місцевості; активізація інноваційних промислових підприємств у підгалузях інфраструктури і сервісу, що є важливим структурним джерелом економічного зростання; підтримка створення нових підприємств; підвищення інтенсивності просторового обміну; створення нових сфер діяльності інноваційних промислових підприємств.

Не менш важливим є запровадження заходів, спрямованих на зменшення витрат підприємств на інноваційну діяльність; збільшення обсягу реалізації інноваційної продукції, із метою чого запропоновано: провести оптимізацію продуктового портфелю підприємства за рівнем

інноваційності продукції, що його формує; забезпечити диверсифікацію ринків збуту продукції підприємства з урахуванням стадії її життєвого циклу; активно використовувати можливості платформ відкритих інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидорчук І.П. Критерії та показники оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудівної промисловості // Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 8. Частина 3. 2014. – С. 127-131 [https://www.google.com/url?client=internal-element-cse&cx=012955353415694750662:ac0q9yn5xfi&q=http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvkhdu_en_2014_8\(3\)__31.pdf&sa=U&ved=2ahUKEwj-g6mxup7mAhVuiIsKHV2VBBwQFjAAegQIBRAB&usg=AOvVaw3gWvdShn8dMrsSECI5Xda1](https://www.google.com/url?client=internal-element-cse&cx=012955353415694750662:ac0q9yn5xfi&q=http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvkhdu_en_2014_8(3)__31.pdf&sa=U&ved=2ahUKEwj-g6mxup7mAhVuiIsKHV2VBBwQFjAAegQIBRAB&usg=AOvVaw3gWvdShn8dMrsSECI5Xda1)
2. Сенів Б.Г. Шляхи удосконалення оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства // інноваційна економіка 7'2013[45] Науково-виробничий журнал/ - С. 67-72
3. Янченко З. Б. Оцінка ефективності інноваційної діяльності аграрних підприємств // АГРОСВІТ № 13, 2013 С. 27 -32
4. Череп А. В. Методи оцінки ефективності управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудування / А. В. Череп, М. М. Лизуненко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2014. - № 3. - С. 113-119. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_3_25
5. Бабчинська О. І. Особливості оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / О. І. Бабчинська, А. Р. Левченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 4(1). - С. 87-92. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_4%281%29__17
6. Черешнюк О. М. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств / О. М. Черешнюк // Економічний аналіз. - 2014. - Т. 15(3). - С. 218-224. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2014_15%283%29__32

7. Новікова Н. М. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства / Н. М. Новікова // Молодий вчений. - 2014. - № 10(13)(1). - С. 115-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_10%2813%29%281%29__31

8. Радіонова Я. В. Комплексний аналіз та оцінка ефективності інноваційної діяльності агропромислових підприємств / Я. В. Радіонова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 10(2). - С. 80-83. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10%282%29__19

9. Солодовник Л. М. Методи оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / Л. М. Солодовник, О. М. Грибіненко // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2003. - № 2. - С. 72-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2003_2_13

10. Глухова С. В. Сучасні підходи до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / С. В. Глухова // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 20. - С. 135-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2013_20_22

11. Савенко К. С. Тенденції інноваційного розвитку України. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств / К. С. Савенко // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Сер. : Державне управління. - 2014. - Т. 15, Вип. 291. - С. 217-224. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdduu_du_2014_15_291_24

12. Гвоздю С. Ю. Методичні підходи до оцінювання ефективності інноваційних витрат промислових підприємств / С. Ю. Гвоздю // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2013.

- № 778. - С. 233-238. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_778_35
13. Чорна М. В. Методика оцінки ефективності управління інноваційною діяльністю підприємства машинобудування / М. В. Чорна, Т. Б. Кушнір, Л. І. Безгінова // Бізнес Інформ. - 2015. - № 10. - С. 182-186. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_10_31
14. Закон України «Про інноваційну діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
15. Державна регуляторна служба України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drs.gov.ua/>.
16. Інноваційна діяльність. Терміни та визначення понять (ГОСТ 31279-2004, IDT) / оформ. Т. Лагута. – Офіц. вид. – Чинний в Україні від 01.07.2006. – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – III, 10 с. – (Національний стандарт України).
17. Господарського кодексу України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
18. Бочарова Ю.Г. Концепція формування та стратегія розвитку інноваційної інфраструктури: монографія / Ю.Г. Бочарова. – Кривий Ріг: Чернявський Д.О., 2017. – 327 с.
19. Чорна М. В. Методика оцінки ефективності управління інноваційною діяльністю підприємства машинобудування / М. В. Чорна, Т. Б. Кушнір, Л. І. Безгінова // Бізнес Інформ. - 2015. - № 10. - С. 182-186. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_10_31
20. Державна служби статистики України
21. Гончар В. В. Оцінка ефективності мотиваційного механізму інноваційної діяльності персоналу підприємства / В. В. Гончар // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. - 2017. - Вип. 33. - С. 101-108. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2017_33_15

22. Лихолет С. І. Сучасні підходи оцінки ефективності економічного стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств / С. І. Лихолет // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 1. - С. 9-14. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_1_4

23. Череп А. В. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємств машинобудування / А. В. Череп, О. Д. Сінекаєва // Бізнес Інформ. - 2014. - № 4. - С. 124-129. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_4_21

24. Буркова Л. А. Теоретичні основи оцінки ефективності діяльності підприємств та шляхи її удосконалення / Л. А. Буркова // Інноваційна економіка. - 2014. - № 4. - С. 145-153. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_4_23

25. Князева О. А. Оцінка ефекту від впровадження інноваційних проектів підприємства зв'язку на мікро- та макроекономічному рівнях / О. А. Князева, А. Д. Петрашевська, М. А. Дем'янчук // Економічний вісник університету. - 2013. - Вип. 20(1). - С. 16-19. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_20%281%29__5

26. Ячменьова В. М. Методика оцінювання інноваційності діяльності промислового підприємства / В. М. Ячменьова, Г. К. Вольська // Бізнес Інформ. - 2014. - № 4. - С. 296-302. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_4_52

27. Сазонець О. М. Інноваційна діяльність підприємств у контексті забезпечення інформаційної безпеки / О. М. Сазонець, Л. Г. Сіпайло // Проблеми економіки. - 2015. - № 3. - С. 156-161. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon_2015_3_22

28. Орлова В. М. Інноваційна діяльність підприємств у контексті стратегічного управління / В. М. Орлова // Економічний нобелівський вісник. - 2014. - № 1. - С. 330-336. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmef_2014_1_44

29. Орленко О. М. Інноваційна діяльність підприємств України та Одеської області як засіб збільшення продуктивності праці / О. М. Орленко // Бізнес Інформ. - 2016. - № 2. - С. 95-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_2_14

30. Кулиняк І. Я. Аналіз інноваційної діяльності підприємств західного регіону України / І. Я. Кулиняк, І. А. Ріжко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. - 2013. - № 754. - С. 26-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2013_754_6

31. Страшинський В. І. Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості України: тенденції і пріоритети / В. І. Страшинський // Наукові праці Національного університету харчових технологій. - 2016. - Т. 22, № 1. - С. 42-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_1_7

32. Голуб Ю. Ю. Інноваційна діяльність підприємств як головна вимога сучасності / Ю. Ю. Голуб // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2012. - Вип. 9(1). - С. 225-230. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escnof_2012_9%281%29__33

33. Джеджула В. В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств / В. В. Джеджула, І. Ю. Єпіфанова, О. Г. Цвик // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 4. - С. 5-8. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_4_3

34. Сафронська І. М. Інноваційна діяльність підприємств: сутність, передумови, аналіз ефективності / І. М. Сафронська, Ю. С. Пеняк // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 1. - С. 179-184. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2015_1_28

35. Демченко Г. В. Активізація інноваційної діяльності підприємства на основі вдосконалення організаційного забезпечення / Г. В.

Демченко // Бізнес Інформ. - 2015. - № 4. - С. 117-122. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_4_21

36. Ковтуненко К. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств України: стан і перспективи розвитку / К. В. Ковтуненко, О. В. Нестеренко // Економічний форум. - 2017. - № 2. - С. 17-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2017_2_5

37. Гайдабрус Н. В. Аналіз стану логістичного сервісу та інноваційної діяльності підприємств України / Н. В. Гайдабрус // Бізнес Інформ. - 2015. - № 4. - С. 123-129. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_4_22

38. Global innovation index
https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/economics/gii/gii_2011.pdf

39. Global innovation index
https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf

40. Офіційний сайт Державної служби статистики України
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДОДАТОК А

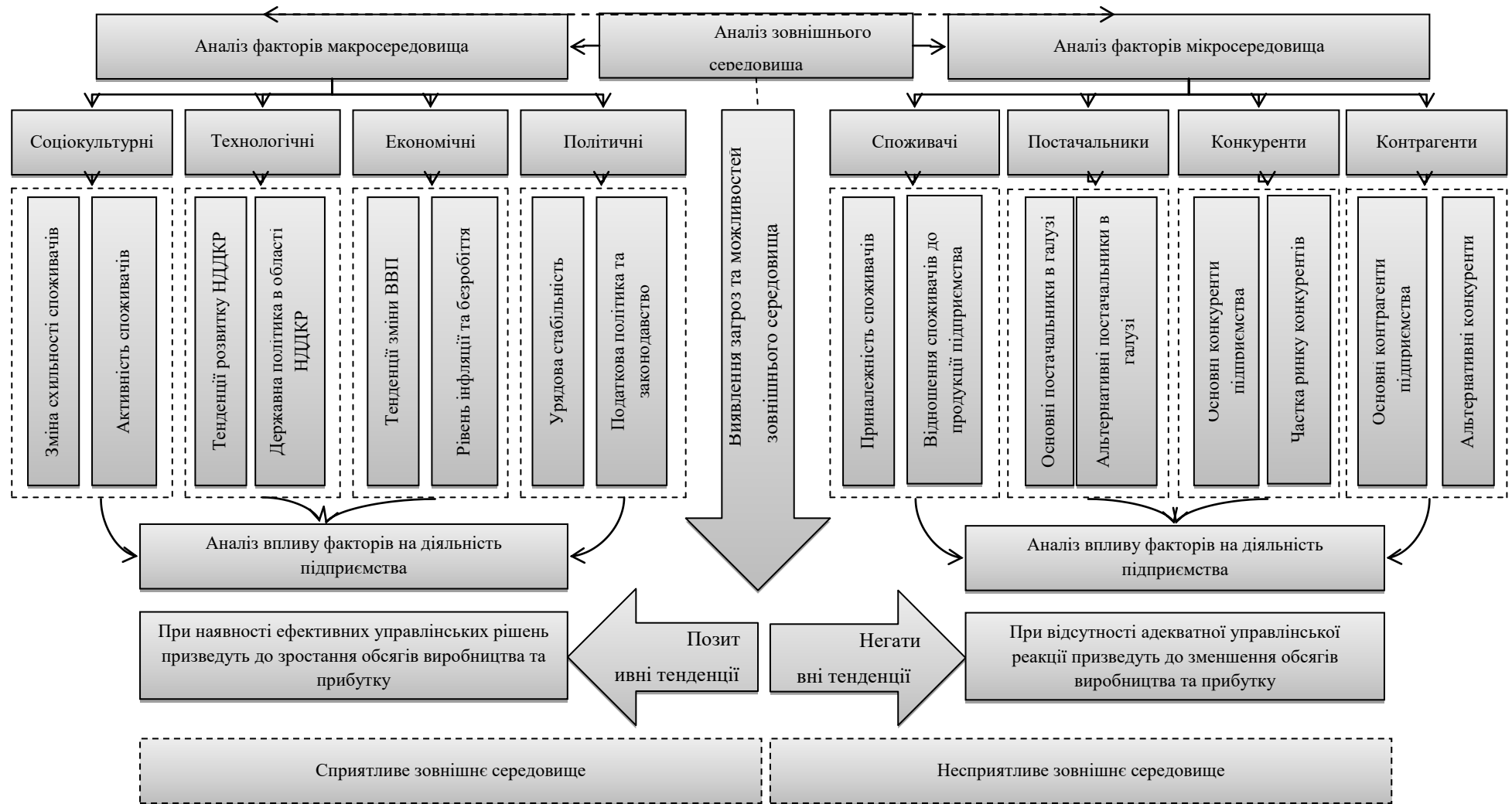

Рис. А.1 - Структурна схема складових елементів зовнішнього середовища підприємства